

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 19 december 2023

Mål nr

B 5436-23

PARTER

Klagande

OK

Ombud och offentlig försvarare: Advokat CAR

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Grovt vapenbrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2023-06-22 i mål B 6457-23

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom på det sättet att ungdomsövervakningen till en tid av 83 dagar ska anses vara verkställd genom den tid som OK har varit frihetsberövad i målet.

CAR ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av OK i Högsta domstolen med 12 454 kr. Av beloppet avser 9 963 kr arbete och 2 490 kr 75 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

OK har yrkat att påföljden ska bestämmas till ungdomsvård. Om Högsta domstolen i stället dömer honom till ungdomsövervakning har han yrkat att påföljden ska anses helt eller delvis verkställd genom den tid som han har varit frihetsberövad i målet.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras och anför att om en avräkning sker skulle det riskera att leda till att syftet med påföljden går förlorad.

DOMSKÄL**Bakgrund**

1. OK dömdes av tingsrätten för grovt vapenbrott. Gärningen bestod i att han tillsammans och i samförstånd med en annan person hade innehaft en delvis 3D-printad halvautomatisk pistol utan att ha rätt till det. Vapenbrottet bedömdes som grovt med hänvisning till att vapnet var av särskilt farlig beskaffenhet och hade innehaft i en sådan miljö där det typiskt sett kunde befaras komma till brottslig användning.

2. Tingsrätten ansåg att straffvärdet för gärningen motsvarade två års fängelse och att straffmättningsvärdet – med hänsyn till att OK vid gärnings-tillfället var 16 år – motsvarade sex månaders fängelse.
3. Tingsrätten gjorde bedömningen att ungdomsvård med ett ungdoms-kontrakt som omfattade fyra månaders ungdomsbehandling med möten på en familjemottagning inte var en tillräckligt ingripande påföljd. Detta gällde även om ungdomsvården skulle kombineras med ungdomstjänst. Påföljden bestämdes därför till sex månaders ungdomsövervakning.
4. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom.
5. OK har i målet varit frihetsberövad från och med den 26 januari till och med den 18 april 2023, dvs. i 83 dagar. Varken tingsrätten eller hovrätten har berört frågan om ungdomsövervakningen till någon del ska anses verkställd genom frihetsberövandet.

Frågan i målet

6. Den huvudsakliga frågan i målet är om och i så fall i vilken utsträckning ungdomsövervakningen ska anses vara verkställd genom den tid som OK har varit frihetsberövad.

Ungdomsövervakning

7. Den som har begått brott innan han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsövervakning om varken ungdomsvård eller ungdomstjänst är tillräckligt ingripande påföljder med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet. Tiden för ungdomsövervakning får bestämmas till lägst sex månader och högst ett år. Antalet månader ska bestämmas med beaktande av brottslighetens straffvärde och andra omständigheter som är av betydelse vid straffmätningen. (Se 32 kap. 3 a § brottsbalken och prop. 2019/20:118 s. 130.)

8. Det är Kriminalvården som fastställer dagen för verkställighetens slut. Tiden för ungdomsövervakningen ska beräknas i dagar och med en månad ska avses trettio dagar och med ett år trehundrasextiofem dagar. (Se 5 § lagen, 2020:616, om verkställighet av ungdomsövervakning.)

9. Ungdomsövervakningen ska följa en särskilt upprättad verkställighetsplan som så långt som möjligt ska utformas på ett sätt som är ägnat att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt. Den dömdes rörelsefrihet ska inskränkas och detta ska regelmässigt kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. (Se 6–21 §§.)

Fakultativt tillgodoräknande av tid för frihetsberövande

10. Om någon döms till böter, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning och den dömda med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad, får rätten besluta att påföljden ska anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet (se 3 § andra stycket lagen, 2018:1250, om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande).

11. Högsta domstolen uttalade i rättsfallet ”Dagsböter och frihetsberövande” NJA 1989 s. 12 att som ett riktmärke bör ett dygns frihetsberövande motsvara tio dagsböter. I rättsfallet ”Ungdomstjänst tillräckligt ingripande påföljd?” NJA 2007 s. 636 beslutade Högsta domstolen att den i målet utdömda ungdomstjänsten till en tid av fem timmar skulle anses vara verkställd, eftersom den tilltalade hade varit frihetsberövad. Med hänvisning till dessa rättsfall har det i den juridiska litteraturen framförts att en modell som skulle kunna användas vid ungdomstjänst är att varje dygns frihetsberövande ska anses motsvara tre timmars ungdomstjänst (se Martin Borgeke och Mikael Forsgren, Att bestämma påföljd för brott, 4 uppl. 2021, s. 623 f.).

12. När ungdomsövervakning infördes som påföljd angavs det i förarbetena att det avseende tillgodoräknande av tid för frihetsberövande är rimligt att vad som gäller för böter och ungdomstjänst också ska gälla för ungdomsövervakning. Vidare uttalades att det i rättstillämpningen får bestämmas hur stor del av ungdomsövervakningen som kan anses motsvara ett dygns frihetsberövande. Förarbetena innehåller inte några uttalanden om att domstolen vid den bestämningen ska ta hänsyn till om ett tillgodoräknande skulle kunna påverka syftet med ungdomsövervakningen. (Se prop. 2019/20:118 s. 107 och 162.)

13. Mot denna bakgrund samt med hänsyn till att ungdomsövervakning ska straffmätas på samma sätt som fängelse, att det är en ingripande påföljd och att tiden för verkställighet ska omräknas till dagar, bör utgångspunkten vara att avräkning ska ske och att ett dygns frihetsberövande ska motsvara en dags ungdomsövervakning. Detta innebär att när någon döms till ungdomsövervakning och med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad under en sammanhängande tid av minst 24 timmar, ska ungdomsövervakningen normalt anses verkställd med det antal dagar som frihetsberövandet har pågått. Tillgodoräklandet bör ske från och med dagen för frihetsberövandet till och med den dag som frihetsberövandet upphörde (jfr prop. 2017/18:250 s. 124).

Bedömningen i detta fall

14. Högsta domstolen gör ingen annan bedömning än tingsrätten och hovrätten i fråga om rubricering, straffvärde och straffmätning. Vidare anser Högsta domstolen att påföljden för OK bör bestämmas till ungdomsövervakning, och det även med beaktande av att han i detta mål har varit frihetsberövad i närmare tre månader (jfr "Bussen i Östberga" NJA 2017 s. 531 p. 54). OK ska därför dömas till ungdomsövervakning i sex månader.

15. OK har varit frihetsberövad från och med den 26 januari till och med den 18 april 2023. Ungdomsövervakningen bör därför, med

tillämpning av 3 § andra stycket lagen om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande, anses vara verkställd med 83 dagar.

I avgörandet har deltagit justitieråden Agneta Bäcklund, Stefan Johansson (referent), Petter Asp, Stefan Reimer och Christine Lager
Föredragande har varit justitiesekreteraren Margareta Sandén